

deske in naloži se na-nje enakomerno po 500 kil teže na vsak štirjaški meter bodi-si kamenja, bodi-si peska v žakljih ali družih za to pripravnih težkih reči; čez vse to pa se napravi streha. Ako je pokošena trava zeló bilkasta, da se ne dá koj surova dobro stlačiti, treba je čakati, da zvene in se potem bolj poleže.

Obtežila travo še bolj stlačijo, tako, da se ves zrak odmakne iz nje in potem trava ne more ne plesnovati, ne gnjiti, tudi ne zgreje se ne, kakor tako zvano „rujavo seno“, temveč ohrani prvotno barvo, postane samo malo kiselkasto, kar pa daje za živino prijeten okus. Taka krma ne zgubi skoraj nič svojih prvotnih redivnih delov, kakor se to zgodi pri suhem senu, in živina jo povživa slastno.

Na Holandskem napravijo to še z veliko prvotno pripravo s tem, da v zemljo zabijejo krog suhega prostora v tla 6 kolov, te zvežejo na sredi in pri vrhu, tako, da jih teža ne razžene, vmes pa natlačijo vrh 6 centimetrov debele podlage surovo travo, katero stlačijo in obtežé, pa pokrijejo, kakor to storé Amerikanci.

Gospodarske novice.

Koliko je v našem cesarstvu dolga zavarovanega na zemljiščih in hišah.

Štatistika sklenjena dne 31. decembra 1881. l. kaže nam, da je bilo v posameznih deželah na posestvih zavarovanega dolga, in sicer:

na Niže-Avstrijskem	581,046.500	gold.
„ Gornje-Avstrijskem	140,624.400	„
„ Solnograškem	35,950.300	„
„ Štajarskem	258,689.930	„
„ Koroškem	64,662.400	„
„ Kranjskem	65,232.170	„
„ Tirolskem	188,044.300	„
„ Českem	1.012,891.100	„
„ Moravskem	296,420.630	„
„ Šleskem	78,965.880	„
„ Primorskem	57,122.800	„
„ Gališkem	245,921.590	„
v Bukovini	22,730.000	„
v Dalmaciji	13,698.000	„

3.062,000.000 gold.

V primeri prebivalstva spada teh dolgov na enega prebivalca:

na Niže-Avstrijskem	249	gold.
„ Gornje-Avstrijskem	185	„
„ Solnograškem	219	„
„ Štajarskem	213	„
„ Koroškem	185	„
„ Kranjskem	135	„
„ Tirolskem	233	„
„ Českem	182	„
„ Moravskem	137	„
„ Šleskem	139	„

Nekaj o napakah pri mleku.

(Dalje in konec.)

Zarumenelo mleko, oziroma mleko, katero zarumení, loči se od zadnjič popisanega plavega mleka samo v barvi. Vzroki tej napaki pa so prav isti, kakor pri plavem mleku, pa tudi pripomočki, odpraviti jo, so enaki, kakor pri prvo omenjeni napaki. Primeri se pa celó, da se obe ti napaki, namreč plavost in zarume-

nelost, pri tistem mleku prikažete ob enem; ako se to primeri, postane mleko konečno zeleno. — Od zarumenega mleka loči se bistveno mleko, katero je koj namolženo rumeno. To se pripeti po uživanji rumene pese ali družih rumenih rastlin, včasih pa tudi pri je-trnih boleznih. Pa razložek je ta, da je zadnje ome-njeno mleko redno tudi grenko; mleko pa, katero je rumene barve od rumeno-barvene piče, je čisto dobrega okusa, in, ker je surovo maslo umedeno iz smetane od rumenega mleka celó lepše memo navadnega, spečá se v kupčiji boljše.

Prav pogostna napaka mleka je ta, da se smetana posneta ne umede ali celó ne ali vsaj še le po zeló dolgem medenji. — Vzroki te napake so ali napačno kisanje smetane ali za medenje neugodna gorkota izre-koma soparica pred hudo uro. Nahajajo se pa tudi krave, ki dajo redno tako mleko in smetano, da se zmiraj zeló nerado umede, ne da bi bilo mogoče najti temu pravi vzrok. Pripomoček zoper to napako je: da se smetani dodá nekaj vinskega jesiha ali pa pepelike ali pa ogljenokislega natrona.

Narodno-gospodarske stvari.

Vojska pijančevanju!

Moravski državni poslanec dr. vitez Proskowetz razpošilja sledeče pomenljivo vabilo:

„Prav prestrašiti se mora vsak, ki gleda globokeje v naše razmere, ko zapazi, da zraven družih socijalnih zlegov in v zvezi z njimi se pri nemalem številu pre-bivalstva tudi našega cesarstva kažejo znamenja fizične spridenosti in npravne podivjenosti, ki so obžalovati tem bolj, čim jasneje nam postaja to, da bo prihodnost sta-vila nam naloge, katerih rešitvi bi utegnili biti kos le, ako se je lotimo z vsemi močmi in najjasnejim spo-znanjem onih dolžnosti, katere od posameznika čedalje bolj zahtevajo trdnega in nesebičnega delovanja v prid vsem.

Polje, na katerem zamoremo prav natanko in go-tovo slediti pogubnemu strupu od njegovega početka in v vseh podrobnostih njegovega razdevajočega vplivanja, polje, na katerem se morda najbolje in najnagleje more spoznati pomen zlega in njega ozdravljivost, — to je polje pijančevanja.

Leto za letom narašča v domovini naši povodenj alkoholizma, ki duševnemu in telesnemu zdravju po-gubno z nevarno naglostjo malih živalic ravno tako go-spodarsko stanje, kakor npravno moč obširnih ljudskih stanov prav žalostno nazaj potiska, razvezajoč divjo vrsto žalostnih zlegov. Alkoholizem pokončuje desetino prebivalstva delavcev, za njem mre jih čedalje več in ravno tako množi strašno število zmešanih na duhu in samomorov; on razdeva zdravje, delavno moč starišev in nareja njihove otroke boleajoče, usmiljenja vredne de-diče nezasluženega trpljenja in pohabljenja. Po njem oslabijo se vsi organi, vsi udi pijanca, da niso več tako trdni za življenje in proti boleznim. Pijanec je javen izgled pohujšanja, pogrezne se do beračonskega vlaču-garja, do splošno škodljivega zanikrneža. Premoženje, telo in zdravje, rednost, npravnost, nadarjenost, občutki, dobrovoljnost, — vse propade; zgubi se zavest dolžne odgovornosti proti rodovini in bližnjim, s tem prav člo-vekova predpravica brzdati samega sebe, in npravna za-vest. Hudodelstva postajajo naglo čedalje gosteja in hujša, vojaška zmožnost trpi veliko škode; naklada se čedalje večje breme podpor državi, občinam, posameznim.

Ako se prašamo, če se navzlic tako žalostnim prikaznim zares nič storiti ne dá, če smemo brez očitania vesti roke križem držati v tem, ko se med prebivalstvom godé najnevarnejše premembe pred našimi očmi, moramo pač res pripoznati, da se ona strupenina, ki žuga razdjati družbinski organizem, dá le nekoliko pripeljati do očitnih vzrokov nazaj, da se dá z velikim prizadevanjem vseh stanov odstraniti le v mali meri ter omejiti v svojih nasledkih.

Tem bolj pa je naša sveta dolžnost, kolikor poznamo vidne vzroke in vemo pripomočke zoper nje, z vsemi močmi vstaviti propadanje, ki kakor vsako pogrezovanje z geometrično zmiraj večo naglostjo s časom napreduje.

(Konec prihodnjich.)

• Gospodarsko-podučne stvari.

Novi gospodarski stroji.

Spisal Ivanov Gabrovčan.

(Dalje.)

II.

Prišel je tudi stari Maticelj pogledat to novo iznajdbo. Ogledal in pretipal ji je vse dele in potem ves zadovoljen prikimal Posojniku:

„Hej, Janez, kedo bi bil mislil, da bomo na stara leta nehali natvezati ona jermena na cepcih!“

„Tudi cepcev in betic ne bode treba več kupovati. Stali so te gotovo toliko, kot mlatilnica, če jo za par dni najameš. Pa poslušaj me, Maticelj, da ti povem kaj več o koristi mlatilnic. Koliko je uže vredna ta hitrost! Pomisli tudi, poprej smo tolkli in tolkli to snopovje po 3 in celó 4 tedne, da se je uže v klasji moka delala, pa meniš, da je šlo zrno ven? Eh, kaj še, prav žalost in nevolja me je obhajala, ko sem včasih pregledoval omlačene otepe, v katerih je bilo še vse polno rumenega žita. Ta nova mašina pa osmuče hitro celi snop, in če dobiš kako zrno na klasji, dam ti za vsacega šestico.“

„Da, to je pa res, čisto pa dela, čisto. Koliko smo razbijali prejšnja leta kak nasad po cele ure. Vroč pot nam je lil po čelu. Ko je ono leto na sv. Medarda deževalo, ter smo imeli celo poletje mokro, nisi pač mogel žita z lepa posušiti. Koliko se je izgubilo žita! In ta mašina tudi vse mokro klasje omlati, vsaj se žito lahko tudi pod streho posuši. Poprej je moralo snopovje v kozolci viseti po 3 tedne in še več, ker na podu ni bilo prostora za-nj, a če ni bilo popolnoma suho, se tudi ni dalo omlatiti. Med tem časom ga je obirala žival, dež ga je pral in kvaril, da vselej ob setvi še kaliti ni hotelo. Zdaj pa porabim hitro dobro priliko, ko je žito suho, pa ga spravim na pod, ker mlatilnica zavzema prav mal prostor.“

„Veš ti, kaj mi je posebno všeč, Maticelj? Zdaj ne bo treba več gledati najetih mlatičev, kako se po celi mesec plazijo okoli oglov. Lenuhi so komaj privzdigovali cepce, ter rajše tje v kuhinjo in vežo režali. Da ti po pravici povem, ko bi jih ne bil sam priganjal, ne vem, ali bi bil mogel izhajati v slabih letinah za njihovo hrano z onim žitom, ki so ga oni namlatili. Najemnine so dobili skoraj več, kot je bilo včasih žito vredno.“

Prišla sta pogledat mlatilnico tudi kovač in kolar, dva prav razumna rokodelca. Ko sta vse prav natanko ogledala, prepričala sta se, da to ni taka umetnost. Prosila sta Posojnika, da jima je posodil mlatilnico, da doma vse pregledata. In poslušajte: prosta kmečka ro-

kodelca prerisala sta vse dele stroja ter železo dala vlit v ljubljanski fabriki. Kovaško delo je kovač sam opravil, a les, ki je prišel prej tako drag iz Nemškega, otesal je kolar. Vsaj je dosti bukev na Kranjskem. Ni minulo pol leta, ko je imela naša vas 5 mlatilnic, eno fabriško in štiri cenejše domače, ki niso mnogo zaostajale za Posojnikovo fabriško.

Ako pa mislite, da so vsi blagrovali mašine, se zeló motite. Mnogo nasprotnikov je imela ta novotarija. Najbolj, se ve da, so se hudovali na mašine tako imenovani poljski tatovi, oni malopridneži, ki so ob setvi in žetvi pod senco ležali. Ko je pa trpin kmet žito obesil v kozolec, kjer bi se moralo sušiti po 3 tedne in še dalje, izmikali so mu snopove iz kozolca. Sedaj ti ne bodo več imeli časa krasti, in če bi kje bilo nevarno, se tudi lahko malo straži teh par dni. A prej to ni bilo mogoče, ko se je moralo žito toliko časa sušiti, in potem še dalje mlatiti.

Tudi najemnikom ni bila mlatilnica po volji, vsaj pa tudi ni čudno. Poprej so čez mesec dni pri dobrem kmetu štirje najeti mlatiči dobivali na dan po 50 kr., toraj znese za vse štiri 60 gold. mesečno, a kje je pa hrana? In pri vseh teh stroških je še težko dobiti vrednega delavca.

Slamnati krovci tudi niso mlatilnic hvalili. Bil je pa ta-le vzrok. Mlatilnica je slamo tako omečila, da jo je kmet odslej rajše porabil za živino; mešal jo je med mrvo, in mogel je tudi par repov več rediti na leto. Tako se mu je pomnožil njegov pravi zaklad, živina in gnoj, ki je pač bolj koristen za kmeta, kot smodnik za vojaka, dobro je uplival na njegove poljske pridelke. Poprej je bila slama trda, živina jo je nerada jedla, ter ni kazalo drugo, kot na streho ž njo. A ta mlatilnica je vse predrugačila. Strehe so začeli kriti z opeko ali pa s platičem (kamenite pločice), in taka streha je trajala leta in leta. Z mnogo mirnejšim srcem je odslej zaspal naš kmetič, vsaj so bile hiše in druga gospodarska poslopja varna pred ognjem. Ljudje, ki stanujejo po mestih, v katerih ne vidijo družega kot golo zidovje ter mrtev kamenit tlak, oni pač ne vedó, kaj se pravi stanovati v lesenih, s suho slamo pokritih hišah, kjer najmanjše neprevidno ravnanje z ognjem zamore v malo trenutkih onesrečiti celo okolico. Ni morda groznejše prikazni na svetu, kot velik požar v burni, viharini noči. Ako nesrečni pogorelci stanujejo daleč na samoti, v ostri zimi, potem naj se usmili večni Bog! In glejte, ter strmite, vse te nesreče, da bo odvrnila ali vsaj olajšala mlatilnica! Kdor ne veruje meni, naj se sam potruži v vas Ž., in o vsem se bo prepričal.

Če še to pristavim, da tudi zavarovalnice mnogo ceneje sprejemajo zavarovanja zidanih in z opeko kritih hiš, potem naj še kdo poreče, da novi stroji niso za nič.

Ko bi kokoši imele dar govorice, bi se tudi one s svojim rudečečopastim petelinom vred potožile na mlatilnico. Kako zadovoljno so pa tudi brskale po celi mesec in še dalje okoli poda, ter zatresle dosti perja in druge nesnage med žito in slamo, da je še celó živina bolehala. Žito so razmešale po plevih in razbrskale celó na travo. Mislim, da ni gospodarja daleč na okoli bilo, ki bi se ne bil o mlatvi najmanje vsak dan parkrat z ženo skregal zavoljo kuretnine. Ko bi bile samo žito zobale, naj bi še bilo, bi vsaj gospodinje boljši močnik kuhale. No, zdaj jih bo to minulo.

Še eno razvado je odpravila mlatilnica. Ker je mlatva trajala dober mesec, znali so mnogi lenuhi porabiti to priliko, pa hajd vrečo v roke! Prosili so žito od kmeta do kmeta, na pol so s silo jemali in lahko si videl vsak dan med njimi korenjake, ki bi bili za vsak pretep pripravljeni, a cepca se jim ni dalo vihteti. Saj je bila pa tudi boljša njihova, priberačili so dokaj

Narodno-gospodarske stvari.

Vojska pijančevanju!

(Konec.)

Ozrimo se po drugih deželah in moramo pripoznati, da so tam uže davno spazili pripomočke zoper prehudo pijančevanje in da se je to, kar so tam ukrenili, skazalo uže večkrat sijajno.

Na Francoskem, na pr. je od leta 1873. do 1881. zavoljo pijanosti bilo le za $\frac{2}{5}$ manj kaznovanih. Na Švedskem, kjer ne raste vino, kjer je mraz in megleno obnebje, je zdrknilo. število samomorov zaradi pijanosti v letih 1855. do 1664. od 65 na 11.

V severni Ameriki, na Holandskem, v Belgiji, na Angleškem, Francoskem, Nemškem, v Švici, na Danskem, Švedskem, Ruskem, skoro povsod se giblje nekaj, kar kaže, da razen branečih in pritiskajočih pripomočkov je treba še delavnosti društev, ker ta je glavno kolo, da se v boji zoper pijančevanje kaj doseže, da mora postava in prostovoljno prizadevanje družbeno skupno in med seboj podpiraje se vporabiti sredstva vsake vrste, da se zavrè hudemu napredovanju alkoholizma (žganja), da se pa tam, kjer je uže, kolikor moč ustavi in ozdravijo nasledki.

Domovina naša je zdaj še brez take zavedne, dobro vravnane, krepke družbe, in vendar tako zahteva potrebnost.

Vsi, ki hočejo delati in pomagati, naj združijo se v zvezo, da bodo z besedo in dejanjem borili se proti zakletstvu pijančevanja, ki je objelo nekaj naših ljudi. Dajmo, napravimo

„avstrijsko zavezo zoper pijančevanje“!

Naloga take zaveze bila bi: vedno prodiranje in pogubne nasledke preobilnega vživanja alkoholnih pijač, posebno žganja, preganjati z vso mogočo silo.

Ni sicer verjetno, da bi se ob današnjih razmerah pri nas ta pijača mogla popolnem odpraviti, kakor unanja taka društva razglašajo; vendar bi bila naloga društva ta, da bi se preobilno vživanje zabranilo ali pa vsaj omejilo.

Ali bi se to ne moglo posrečiti društvu, če bi se pečalo z ljudmi, ki so temu vdani?

Ljudstvo bi se moralo podučevati o škodljivosti preobilnega vživanja alkohola s pismom in besedo, po zavodih, kjer bi se dobivale druge ogrevajoče, pa neškodljive pijače; prodaja žganih pijač bi se morala omejiti, napraviti se postaje, kjer bi se alkoholične pijače poskušale, če niso popačene itd. S tem bi se storilo veliko za sedanjost, več pa za prihodnost.

Kjer gre za splošni človeški blagor, mora vtihniti vsako nasprotstvo, izvirajoče iz raznih stanov itd.

Društvo se bo ustanovilo. Kdor hoče pristopiti in pripomoči osebno ali z denarjem, oglasi naj se pri: „Dr. Max Ritter v. Proskowitz“ Kwassitz na Českem ali pa: „Wien I. Universitätstrasse 3.“

Gospodarsko-podučne stvari.

Novi gospodarski stroji.

Spisal Ivanov Gabrovčan.

IV.

(Dalje.)

Omeniti moram še neko posebno zaslugo mlatilnice. Mlatiči so imeli grdo navado, da so se strupe-

nega žganja le prevečkrat pošteno nalezli. Vedeli so dobro, kako škodljivo je žganje, pa varovati se ga niso hoteli. Ali prišlo je drugo vreme. Pri mašini morajo biti ljudje popolnem trezni, sicer se ne dela odročno, in celó nevarno je za delavce. Vsak pameten gospodar toraj ni pustil piti žganja, temuč rajše jim je privoščil kupico dobrega vina, ki človeku oživlja žile, a ne moti pameti.

Črnivčev Jurij je bil eden od mnogih takih mlatičev, ki niso marali toliko za cepec, kot za pijačo. Ves nevoljen je šel gonit mašino k Posojniku, ker zdaj bo malo žganja, ko bo takoj vse omlačeno. No, zaslužil je še par krajcarjev, da jih je zmetel za žganje, a pogodil se je včasih tudi za samo pijačo. Težko si ga našel treznega na veliko soboto zjutraj. Ko je začel mlatilnico vrteti, se je pač takoj videlo, da pijancu noge ne morejo dati prave podpore. In res, kot bi trenil, vrglo ga je kolo daleč tje v slamo. To ga tako razjezi, da je pustil delo, ter odšel v bližnjo žganjarijo. Pozno proti večeru vračal se je k Posojniku. Uže iz daljave slišal se je njegov zamolkli glas. Kakor bi hotel zbadati Posojnika radi mlatilnice, zadril je znano mlatiško:

„Pika poka pika pok,
Urno cepec izpod rok“,

červavno Jurju ni cepec nikoli urno izpod rok letal. V nesrečo ni bilo Posojnika na podu. Jurij stopi na pod, opotekajoč se na stene, ter približa mašini, vtakne roko tam, kjer se meče snop v njo, ali mašina ne pozna šale, strašen krik prestrašil je vse ter jih z grozo navdal, kajti Jurjevo roko zgrabila je mašina. Ko bi je ne bili hitro ustavili, Jurij bi bil brez roke, ali pa še celó v nevarnosti za življenje. V neizrečeno srečo si je moral šteti, da mu je mlatilnica samo en prst odtrgala in na nekih mestih roko malo razpraskala. Ena nesreča, če tudi iz same neprevidnosti in pijanosti, bila je dovolj, da so se ljudje spametovali. Nobenega pijanca niso gospodarji več puščali na pod, iskali so rajše treznih in pametnih delavcev. Odkar se v Ž. z mašinami dela, se tudi žganje več ne pije, ali vsaj redko, in če vprašate tamošnje gospodarje za vzrok te spreobrnitve, vsak vam bo pripovedoval o Črnivčevem Jurji. Kolika je to sreča za gospodarje, delavce in sploh za celi kraj!

V.

Gotovo ste uže slišali kaj o upornih delavcih po velikih mestih. Da bo kaj enacega prišlo tudi gor na naše Sorško polje, o tem pač živ krst ni sanjal. Gonjači pri mlatilnici naveličali so se kmalu, goniti v eno mer ta čudna kolesa, kar je tudi res težavno delo. Lucijin čevljar, ki je ob času dolge mlatve zapustil kopita, šilo in smolo, spomnil se je pri mlatilnici zopet svojega rokodelstva, in odhajaje se je zadril: „To je živinsko delo, ne pa človeško!“ Kdo bi bil pač takrat vedel, da se bodo te zabavljive besede vresničile. Vse bolj so se branili delavci mlatilnice. Prvo leto si jih še dobil, ker so nad mašino radi pasli svojo zvedavost. Ali drugo leto jih gospodarji niso mogli več za drag denar dobiti. Vsi kmetje so začeli mrmljati na Posojnika, češ, zdaj pomagaj nam in sebi, ki si te škatlje k nam privlekel. To se je našemu Posojniku uže preveč zdelo. Nekega dne je brskal po „Novicah“, pa kar na enkrat se mu zopet razvedri lice. Opazil je v nekem „Oglasniku“ vrtilo, ali po nemško „gepel“. To je priprava, s katero se vrtili mlatilnica in slamoreznica z živinsko pomočjo. V to vrtilo se vpreže konj ali vol, in mašina boljše in odročnejše dela, kakor če ljudje gonijo. Ni minulo teden dni po tem, ko je pred Posojnikovim podom lepo rejena kobila stopala okoli vrtila. Na podu pa je bren-